

BISERICA și ȘCOLA.

Fóia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr. pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cau. 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacției

„BISERICA și ȘCOLA.”

În banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Nr. 4669/1896.

Cerculariu,

cătră oficiile protopresviterale și parohiale; cătră sinódele parohiale; și preste tot cătră clerul și poporul din părțile, ce aparțin la consistoriul eparhial aradan.

În anul acesta espirând mandatul deputațiilor congresuali aleși în 1893. în urma provocării prea Venerabilului nostru consistoriu metropolitan din 21 August a. c. Nr. 104, sub scrisul consistoriu dispune alegere nouă de deputați congresuali pentru un nou period de trei ani.

De după arondarea mai nouă, cele 14 cercuri electorale mirenesci, rezervate pentru acest district, să compun precum urmază:

I. **Cercul Arad**, cu 15 comune și anume: Arad, Arad-Gaiu, Batania, Cianadul-magiar, Cicir, Micalaca, Mândruloc, Nădlac, Pecica, Sâmbăteni, Semlac, Șeitin, Tornia, Senteș și H.-M.-Vásárhely.

II. **Cercul Radna**, cu 37 comune și anume: Baia, Bătuța, Bêrzava, Căpruța, Cladova, Corbești, Conop, Cuiasiu, Cuvin, Dumbrăvița, Govoșdia, Gioroc, Giulia, Groși, Halaliș, Ilteu, Lupești, Milova, Minisiu, Monoroștia, Odvoș, Oberșia, Pauliș, Pêrnești, Petriș, Radna, Roșia, Selișce, Șoimoș, Slatina, Soroșag, Soversin, Timișesci, Toc, Totvaradia, Troiaș și Vienișci.

III. **Cercul Giula**, cu 12 comune și anume: Bichiș, Ciaba, Chitighaz, Curticiu, Giula-germ., Giula mag., Giula-Varșand, Macea, Otlaca, Pil, Șiclău și Socodor.

IV. **Cercul Chișineu**, cu 12 comune și anume: Apatău, Berechiu, Cinteiu, Chișineu, Erdeișiu, Misca, Nădab, Șimand, Sinteia, Șepreuș, Talpoș și Vadas.

V. **Cercul Șiria**, cu 16 comune și anume: Agraș, Araneag, Cherechiu, Covasint, Comlauș, Curtacheriu, Drauț, Dud, Galșa, Maderat, Musca, Pancota, Sinitea, Șiria, Ternova și F.-Varșand.

VI. **Cercul Boroșineu**, cu 10 comune și anume: Bocsig, Cermeiu, Ienopolea, Iernata, Monerău, Moroda, Repsig, Seleușiu-Cigerel, Șicula, Somoscheș și Zarand.

VII. **Cercul Buteni**, cu 43 comune și anume: Aldesci, Almaș, Berendiă, Bersa, Bontesci, Buteni, Bodesci, Bohani, Cava, Cacărău, Chisindia, Cheirtisiu, Cil, Cociuba, Cuied, Dezna, Dieci, Donceni, Govosdia, Hodiș, Ignesci, Iarcoș, Laz, Luguzeu, Miniad, Monésa, Muntesci, Nadalbesci, Nadaș, Neagra, Paiușeni, Prajesci, Ramna, Revetiș, Roșia, B. Șebeș, Selageni, Silindia, Șusani, Slatina, Tauț, Voivodeni și Vasóia.

VIII. **Cercul Halmagiu**, cu 62 comune și anume: Aciua, Aciuța, Baldovini, Bauesci, Basarabasa, Bodesci, Brotuna, Brusturi, Budesci, Cazanesci, Ciuciu, Ciungani, Cristesci, Crocna, Dumbrava, Finiș-Valemare, Gurahonț, Grosi, Guravale, Halmagiu-Lescióra, Halmagel, Holtmizeș, Honțisor, Ionesci, Iosaș, Iosașel-Baltele, Lazuri, Lésa, Leauțiu, Lunceșóra, Magulice, Madrigesci, Mermesci, Ociu, Ocișor, Oberșia, Pleșcuța, Prevaleni, Poiana, Poienar, Rișculița, Ros-toci, Saturen, Secaș, Sirbi, Steia, Strimba, Șoimoș-Bucéva, Talagiu, Ternava, Țermurc, Tisa, Tiohesti, Tomesti, Țulesci, Valea-mare, Vața de sus, Vața de jos, Vosdoci, Vidra, Zeldiș, Zimbru-Dulcele și Brusturesci.

IX. **Cercul Birchiș**, cu 31 comune și anume: Bara, Batta, Bacamezău, Birchiș, Bulza, Bunea, Capolnaș, Caprióra, Cladova, Cutina, Dobresci, Dubesci, Grosi, Iersnic, Lapușnic, Leucușesci, Monostur, Ohaba-lunga, Ohaba-serb., Ostrov, Padurani, Pojoga, Rașmanesci, Rachita, Remetea-lunca, Selciva, Spata, Țela, Topla, Valea-mare și Verșmort.

X. **Cercul Chiseteu**, cu 20 comune și anume: Babșa, Balinț, Belinț, Budinț, Chiseteu, Costeiu-mare, Dragoesci, Fadimac, Ficatar, Gruin, Hasiăș, Ictar, Ohaba-Forgaci, Paniova, Șușanoviț, Șustra, Teeș, Tergovisce, Topoloveț și Jabar.

XI. **Cercul Lipova**, cu 23 comune și anume : Belotinț, Bruznic, Buzad, Chelmac, Chesinț, Chizdia, Crivobara, Comiat, Cuvesdia, Dorgoș, Dubochinadaș, Hodoș, Checheș, Brestovaț, Labașinț, Lalașinț, Lipova, Petirș, Secaș, Sistaroveț, Ususeu, Visma și Zalbalt.

XII. **Cercul Vinga**, cu 17 comune și anume : Alioș, Baratéz, Bencecul-rom., Calacea, Chinez, Fibiș, Firighaz, Fiscut, Hodoni, Jadani, Monoștor, Murani, Seceani, Secușig, S.-Miclauşul-mic, Vinga și Bodrogul nou și vechiu cu filialele.

XIII. **Cercul Timișoara**, cu 22 comune și anume : Bazoș, Beregșeu, Bucoveț, Cernethaz, Chișoda, Fabricul S. Georgiu — S.-Ilie, Fenlac, Ghiroc, Șag, Ghiroda, Ianova, Izvin, Medveș, Mehala, Moșnița, Maierile-vechi, Parța, Pobda, Pustiniș, Remetea-timișana, Sant-Andraș, Sant-Mihailul rom. și Utvin.

XIV. **Cercul B.-Comloș**, cu 14 comune și anume : B.-Comloș, Beba-vechia, Cianadul-serb., Checia-rom., Chiș-Orosin, Dugosello (Nerău), Ecica-rom, Iancahid, Igrish, Pesac, Sarcea-rom., Sarafola, San-Nicolau-mare, Toracul-mare, Toracul-mic și Valcani.

Amăsurat acestei împărțiri, părțile aparținătoare la acest Consistoriu, formând 14 cercuri electorale, aleg 7 deputați din cler și 14 din mireni, de toți 21 deputați.

Îmbinarea cercurilor în colegii electorale, locurile centrale de alegere și de scrutiniu precum și numele comisarilor, se prezintă în Conspectul dela finea acestui cerculariu sub A).

Premițând acestea și având în vedere că, la alegerea deputaților congresuali servește de cinsură regulamentul pentru alegerea deputaților congresuali, votat de congresul național-bisericesc la 11/23 Oct 1891. Nr. prot. 156, se dispun următoarele :

Pentru alegerea deputaților din cler. Preoții din câte două cercuri electorale, îmbinate într'un colegiu, — fără a mai aștepta altă provocare, se vor aduna **Marti în 19 Noembrie st. v. anului curent la ora 11 înainte de medădi**, la locul central de alegere indicat în conspectul de sub A) și anume în localitatea îndatinată ori desemnată prin comisariul consistorial, și sub conducerea acestuia vor alege un deputat din cler la Congresul național, observându-se la actul alegerii prescriesele din §§-ii 18 — 26 ai suscitatalui Regulament congresual ér după efectuarea alegerii și după prevederea alesului cu credențional, comisariul va aterne aici protocolul de algere într'una cu toate actele electorale în 24 de ore după încheierea alegerii, — Regulamânt §. 12.

II. Referitoriu la alegerea deputaților mireni, de și modalitatea publicării și constituirei Sinodului electoral, precum și a votisării este precisată în §§-ii 27—37 ai suscitatalui Regulamânt congresual, — trimis fie-cărui oficiu parochial pe calea protopopiatului la 15/27 Faur 1892 Nr. 123 — totuși pentru evitarea necorectităților se dispune precum urmază :

1) Să îndatoréza preoțimea parochială, că *Duminecă în 24 Noembrie stilul vechiu a. c.* să publice sinod parochial extraordinariu pe **Duminecă în 1/3 Decembrie a. c.** în care și apoi, să se țină în tot locul alegerea deputaților mireni la congresul național bisericesc.

Preotul conducătoriu al oficiului parochial se'n-grijesce, că acésta publicare să se facă deodată și în filie invitând pe alegătorii acelora la alegere în comuna materă ; filiele așadară votéză în același protocol cu cei din materă, Regul. §. 15 și 27.

2) Pentru a ușora biroului electoral actul alegerii, să trimitte fie-cărei parochii câte un exemplariu din formulariul de Protocol sub B) — și se observă, că ceea-ce stă tipărit în clausulele alineatului 2, despre lista alegătorilor, numai atunci are să se facă, dacă lista alegătorilor n'ar fi fost stătorită de sinodul ordinar séu dacă ar lipsi din ore-care cauză — în toate celelalte casuri alegerea se face pe baza listei statorite mai înainte, care neschimbată rămâne pentru anul întreg. Totdeodată se îndrumă președinții și întreg biroul sinodului electoral a fi cu atențiune și a observa strict următoarele, și anume că :

a) Aclamațiunea nu este permisă, precum nu este permis nici a vota unul în numele altuia present séu absent.

b) În protocol să se inducă apriat și corect : locul și ziua, ora începerii și a terminării votării.

c) Numele candidatului, pre care votéză alegătorii să se scrie întreg și corect, căci semnele „dtto“ și — „ „ — nu sunt permise, și voturile înduse la astfel de semne nu se vor considera.

d) Votarea să se continue pre cât timp se însinuă alegători îndreptățiți, ér după ce a votisat cei presinți să se mai aștepte 1/2 órá, pentru a se poté presenta și alți alegători îndreptățiți, și dacă în interval de 1/2 órá, nu se mai prezintă nici un alegătoriu, se încheie votarea anumindu-se la protocol óra încheierii ; apoi după încheierea votării după sumisarea voturilor enunțiându-se rezultatul, protocolul să se subscrie de președinte, bărbații de încredere și de notariu, ér decă bărbații de încredere séu măcar și numai unul din ei n'ar ști scrie, numele lor 'l poté scrie și notariul, dar acésta împrejurare trebuie vedită prin acea că se spune apriat la protocol : cine a scris pre cei nesciutori de scrisóre ? După subscriere, protocolul pe pagina subscrierilor se prevede cu 2 sigile, unul al parochiei, altul al președintelui séu al unuia dintre bărbații de încredere.

e) Protocolul astfel încheiat împreună cu lista alegătorilor și (la cas de votisare secretă și cu ședulele de votare) să se pună sub couvertă, și couverta să se sigileze cu două sigile și anume : cu sigilul oficiului parochial, și cu sigilul președintelui séu al vre-unui bărbat de încredere ; ér dacă nici unul nici altul dintre acestia n'ar avea sigil, să se

sigileze în două locuri cu sigilul oficiului parochial și astfel sigilat cu două sigile și respective în două locuri, și prevădit cu adresa: „Protocolul Sinodului parochial din comuna“ și se predee unuia dintre bărbații de încredere cu însărcinarea, ca pe ziua de 8/20 Decembrie a. c. la ora 11 înainte de medădi, să-l ducă și să-l prezinte comisariului consistorial la locul central al scrutiniului. Dacă acest membru ar fi împedecat, este detorința bărbatului de încredere al doilea a îndeplini această misiune.

Acăsta predare se se constată în protocolul electoral.

3. La 8/20 Decembrie a. c., ora 11 înainte de medădi, prezentându-se bărbații de încredere ai singuraticelor sinóde parochiale la locul central al cercului anumit în conspectul A) și anume în localitatea desemnată prin comisariul consistorial, sub președinția acestuia se vor constitui în colegiu de scrutiniu, alegându-și din sinul lor un notariu pentru ducerea protocolului, și doi bărbați de controlă.

4. Despre actul scrutiniului, care trebuie să se continue neîntrerupt și să se termine în aceeași zi, e a se lua protocol, în care se se înducă: *locul, ziua și cercul electoral* unde s'a ținut scrutiniul cu espunerea precisă a *orei* la care s'a început; apoi *la scrutinare se urmază astfel*, că: comisariul consistorial, în prezența bărbaților de controlă, desfăcând couvertele fără a vătoma sigilele, va lua pe rând toate protocoalele electorale, le va citi cu voce naltă și îngrigi, ca voturile din acelea protocoale să se înducă în protocolul colegiului de scrutiniu, după ordinea comunelor din care se formază cercul electoral. Couvertele se alătură la protocol.

5. Colegiul de scrutiniu nu este competente nici îndreptățit a modifica, a șterge ori a adauge ceva în protocoalele de alegere ale singuraticilor sinóde parochiale, precum nici a examina și a delibera asupra actului de alegere, ci numai a-și face observările la protocolul de scrutiniu asupra protocoalelor defectuoase și astfel acelea protocoale, cari n'ar corespunde §§-lor din Regulamentul suscitât adevădă n'ar fi subscribe, și sigilate cum se cere, ori ar avea alte defecte, precum și cele prezentate mai târziu ori eventual trimise numai cu poșta, nu le va lua în considerațiune, ci simplu le va adresa la protocol anumind cauzele pentru cari nu s'a potut considera.

6. Dacă după desfăcerea și înducerea, tuturor protocoalelor de alegere prezentate, se constată că ar mai fi parochii dela cari nu s'a prezentat bărbații de încredere cu protocoalele, comisariul consistorial împreună cu colegiul va mai aștepta o jumătate de oră, și dacă în acel interval se vor prezenta bărbații de încredere cu protocoale, le va primi și induce și acestea, ér dacă se va constata că s'a prezentat protocoalele din toate parochiile, ori că nici după așteptare de o jumătate de oră nu s'a mai pre-

sentat, dela comunele restante, protocoalele așteptate, se va încheia scrutiniul constatându-se în protocol *ora încheierii*; după aceea se vor număra voturile, pe baza protocolului de scrutiniu, și acel individ, care după computarea tuturor voturilor se va constata, că a întrunit celea mai multe voturi, se va proclama de deputat ales din partea cercului respectiv, și ca atare se va prevedé cu credențional. La cas însă, când dora doi séu mai mulți vor fi având majoritate în asemenea număr; între dênșii va decide sórtea esecutată îndată în fața locului (Regulament §. 39.)

7. Protocolul colegiului de scrutiniu și credenționalul alesului deputat se vor subscrie de comisariul consistorial, de notariul colegiului și de toți ceilalți membri, adevădă de bărbații de încredere ai sinódelor parochiale; apoi credenționalul se va preda, ori se va trimite pe cale sigură („pe poșta recomandată“) la mâinile alesului deputat: ér protocolul colegiului de scrutiniu, împreună cu toate actele electorale (adevădă și *couvertele cu protocoalele singuraticelor sinóde electorale*.) Comisariul consistorial l va substerne Consistoriului de aici în termen de 24 de ore cu raport, în care va arăta, că credenționalul l'a transpus alesului deputat indicând și modul transpunerii (Regulament §. 41.)

8. La cas, când vre-un comisariu consistorial preotșesc ori mirén ar fi împedecat în ori ce mod d'a-și împlini misiunea de comisariu: acela va face numai de cât aretare la Consistoriul de aici pentru altă provisiune: dacă însă până la alegere, respective până la scrutiniu nu va fi urmat de aici denumirea altui comisariu, séu dora împedecarea comisariului denumit se va areta numai chiar în ziua séu sub actul alegerii, respective a scrutiniului: în astfel de cas, alegătorii respective membrii colegiului de scrutiniu sunt autorizați a-și alege un suplent al comisariului consistorial, care apoi va îndeplini toate agențele comisariului (Regulament §. 10.)

Aducând acestea la cunoștința clerului și popoului nostru sfătuim pe toți, că și la eserciare-acestui drept, al alegerii deputaților congresuali, é fie conduși de simțeminte adevărat creștinești, alegând de deputați congresuali numai bărbați devotați cauzelor noastre bisericășci, bărbați zeloși și apți de șa concurge cu sfatul și înțelepciunea lor la regularea consolidarea și înaintarea trebilor bisericeii noastre naționale.

Dat în Arad, la 31 Oct. 1896, din ședința consistoriului plenariu.

Ioan Meștanu, m. p.

Episcopul Aradului.

De comisari consistoriali pentru actul alegerii deputaților la congresul național-bisericesc sunt denumiți următorii domni și anume:

A) Din cler: în cercul Arad-Radna: Augustin Hamse a, protosinecl Arad. În cercul Giula-Chișineu: Dr. Ioan Trailescu prot. Chișineu. În cercul V.

Iagos-Ienopolea: Georgiu Popovici prot. Vilagoș. In cercul Buteni-Hălmagi: Ioan Groza prot. Hălmagi. In cercul Birchiș-Chisătou: Iosif Grădinariu prot. Belinț. In cercul Lipova-Vinga: Voicu Hamsea prot. Lipova. In cercul Timișora-B. Comloș: Dr. Tr. Putici prot. Timișora.

B) Dintre *mireni*: In cercul Arad: Dr. Nicolae Oncu adv. In cercul Radna: Paul Milovan, notariu. In cercul Giula: Iustin Popovici protonotariu magistrat. In cercul Chișineu: Mihail Velici adv. In cercul Vilagoș: Petru Truța adv. In cercul Ienopolea: Georgie Feier adv. ases. cons. In cercul Buteni: Dr. C. Groza. In cercul Hălmagi: Teodor Papp adv. In cercul Birchiș: Ioan Lenger secretariu consist. In cercul Chisătou: Georgie Ardelean adv. In cercul Lipova Dr. G. Popescu. In cercul Vinga: Paul Rotariu adv. ases. consist. In cercul Timișora: Emanuil Ungurian adv. In cercul B.-Comloș: Teodor Halic avocat.

Afacerile metropolitului primat din România.

„Telegraful Rom.“ scrie următoarele: :

Trecem prin timpuri de tot grele pentru biserica noastră ortodoxă.

La noi abia de ani 40 suflă un vânt mai călduț, abia de ani 40 s'au rărit încâtva norii cei negri, dând loc liber dulcelor rațe de sóre, ca ele să reverse căldură și lumină și asupra bisericii ortodoxe române, care de veacuri a stat la o parte, desconsiderată, ba supusă la gónele cele mai barbare.

In timpurile mai recente pe lângă alte multe neajunsuri s'a mai ivit și grozavul de indeferentism religionariu, tocmai când legislațiunea statului prin introducerea reformelor cardinale bisericești țintesc la nimicirea din temelie a bisericii noastre.

Prin crise grave trece însă biserica ortodoxă din România.

Afacerea cu detronarea metropolitului primat a sguđuit până in temelie pacea și desvoltarea naturală a instituțiunilor din biserica ortodoxă in statul vecin.

Noi din capul locului am condamnat sentența adusă de sinodul României și modul cum guvernul a executat acea sentență.

Nu fără incident revenim asupra acestei afaceri odiose, care a compromis autoritatea sinodului din România pentru sute de ani, și a compromis guvernul liberal, care a dat mâna de ajutoriu sinodului, de a compromite autoritatea bisericii ortodoxe in mod atât de rușinos.

Ni s'a spus, că membrii sântului sinod s'au supărat pentru ținuta noastră in acesta penibilă afacere. Supărarea a fost așa de mare, încât locotenența metropolitană nici nu a comunicat cu metropolitul bisericii ortodoxe române din Ungaria și Transilva-

nia enciclica in afacerea cu scóterea din scaun a metropolitului Ghenadie.

Acéstă ținută a actualei locotenențe metropolitane noi in cel mai bun cas o putem numi: „lipsă de tact“.

Faptice între metropolia românilor ortodoxi din Ungaria și Transilvania și între biserica din România legăturile spirituale sunt tot cele vechi, și locotenența metropolitană se pare a fi uitat, că din a ei necuviință, biserica noastră, avënd afaceri oficiale cu cea din România se va adresa metropolitului Ghenadie, care pentru noi și ađi e in scaunul sea de primat al României.

N'a fost suflet ortodox, care să nu se indigneze de modul cum sinodul bisericii ortodoxe române din regatul României a făcut judecata metropolitului primat.

O astfel de justiție bisericească este o pată pe biserica ortodoxă, și durerea noastră e cu atât mai mare cu cât o asemenea justiție bisericească se practică in códa vécului al XIX.

Pe noi nu persónele ne-au interesat. Pentru noi e indiferență persóna judecatului, sau cea a judecătorilor.

Ne-a durut, că cel judecat a fost metropolit, față cu care biserica n'a avut nici atâtă considerație, câtă legile civile in vécul nostru dau celui din urmă făcătoriu de rele.

Mai mult ne-a rănit inima faptul, că judecătorii sunt toți archierei, cari dacă nu din respect cătră persóna lor, cel puțin din respect cătră demnitatea de archiereu, pentru nimbul bisericii să nu facă o bărbărie in veacul nostru, cu care dușmanii noștrii încă o mie de ani să ne facă să roșim.

Nu fără incident revenim la acéstă odióasă cestiune.

Partidul conservatoriu Dumineca trecută a ținut o întrunire și a luat concludul de a da regelui o petițiune pentru a face dreptate in cestiunea metropolitului primat.

De gravă importanță este acest pas al conservatorilor.

Până acuma a intrevenit in afacere presa, și singuratici.

Acuma a intrevenit partidul conservatoriu.

Ministrii de eri și ministrii de mâne au luat afacerea in mânilor lor, și au cerut dela rege să facă dreptate.

Petițiunea adresată cătră rege e eșită din péna fostului ministru de culte Tache Ionescu, care o 'a și cetit in adunarea conservatorilor.

Pentru orientarea publicului mai observăm, că adunarea a fost presidată de fostul ministru president Lascar Catargiu, oratorul țilei a fost fostul ministru de esterne Al. Lahovari, petițiunea o a cetit fostul ministru de culte Tache Ionescu, și vorbirea de incheere o a ținut fostul primariu al capitalei Nicu Filipescu.

In fața acestui act istoric nici presa liberală

din România nu mai p^ote vorbi cu superficialitatea de până acuma.

Claritatea, cu care petițiunea tractează cestiunea, tonul cel de tot cald, iubirea cu care se vorbește de biserica orientală și de rolul ei în viața poporului român, trebuie să farmece pe fie-care român, care ține la limba și la biserica sa.

Incheem reflexiunile noastre cu un pasagiu clasic din admirabila vorbire a domnului A. Lahovari.

„Suntem români, suntem creștini, suntem omenii. Nu e cu putință, ca un fapt, care a călcat Constituția, legile scrise, și legile chiar nescrise ale omenirii, dar cari sunt adânc înfrupte în cugetul fiecărui, să nu ne misce până în adâncul inimilor noastre. Acastă odiosă judecată putea chiar să sdruncine credința. Dar până aci. Acastă credință, în care ne-am născut, și în care voim se murim, care a președut la cele mai mari acte ale vieții noastre, care a împreunat mâinile noastre cu mâinile soțiilor noastre, care a adumbrat leagănul copiilor nostri, care a veghiat mângâietore la căpătâiul strămoșilor nostri adormiți, în care și noi sperăm să adormim în pace, pentru a roînvia în speranță, aceea credință nu p^ote fi pângărită de un Partenie, nici siluită de un Sturdza. Dânsa a fost dela început și dealungul istoriei una cu națiunea română, dânsa a purtat în luptă steagurile biruitoare ale Mihailor și ale Stefanilor, pentru dânsa au murit Basarabii în Constantinople. Ea este amestecată cu pământul și cu țărina acestei țări, ea este dospită în inimile și în cugetele noastre.

Nimic nu o va sdruncina.“

Istoria

bisericeii gr. or. române din Transilvania și Ungaria dela 1810 — 1846.

(Continuare.)

Fisc sub episcopul Moga nu avea eparchia; dânsul se îngrijește pentru un fisc testând ore-care capital din banii lăsați clerului resp. asesorilor consistoriali pentru susținerea lui. 1) Secretar era până la 1843 tot unitul Aron Budai de pe timpul lui Adamovici. El era tot odată și funcționar de stat (la tesaurariat).

Nedând instrucția împăratăscă dela 1810 eparchiei noastre transilvanice privilegiile sârbești, natural, ca nu s'a dezvoltat organismul bisericesc în atâta, ca să putem vorbi de congres bisericesc neunit în Transilvania. Și sinodele eparchiale ordinare resp. periodice, atât de necesare pentru o operațiune nimerită și puternică pentru dezvoltarea bisericeii, erau necunoscute. Unicul sinod eparchial pe timpul lui Moga fusese cel estraordinar dela 1810, pentru alegere, numit de istorici, nu tocmai potrivit „sobor protopopesc“ pentru adunările clerului din singuraticele

protopodiate presipate de presupușii protopopi ai acestora.

Numărul protopopiatelor neunite din Transilvania era sub Moga cam schimbăcios. Pe când la 1810 pare a fi esistat 41 tracturi protopopești, încă în primul deceniu al păstoriei lui Moga să fi fost numai 34, 2) Acest număr e amintit și la 1839 3) în amintirea de mai nainte e probabil greșit, căci la 1837 se numărau 39 de protopopiate 4) La 1843 însă eră erau deja 43 de cercuri protopopești, întocmite cam de regulă după împărțirea teritorială politică, adecă după comitate, districte și scaune.

Lăsăm să urmeze împărțirea episcopiei neunite ardelenene din punct de vedere administrativ după șematismul lui Resch dela 1843/4. 5)

1,	Tractul	Albei de sus	în	comitatul	Alba
2,	"	Mărușian	"	"	"
3,	"	I Albei Caroline	"	"	"
4,	"	II "	"	"	"
5	"	Zlatnei	"	"	"
6, 7,	"	sup. și inf.	"	"	Târnova
8, 9,	"	" " "	"	"	Turda
10,	"	Lupșai	"	"	"
11, 12,	"	sup. și inf.	"	"	Cluj
13, 14,	"	" " "	"	"	Doboca
15,	"	inferior	"	"	Solnoc
16,	"	Alperek	"	"	"
17,	"	Medioera	"	"	"
18,	"	Hunedórei	"	"	Hunedora
19,	"	Ilia	"	"	"
20,	"	Deva	"	"	"
21,	"	Gioagiul de jos	"	"	"
22,	"	Zarand	"	"	Zarand
23,	"	Chioarului	districtul	Chioar	6)
24,	Trac.	Făgărașului	districtul	Făgăraș	
25,	"	Odorheiulu	în scau. săc. de acel nume		
26,	"	Murăș Oșorhei.	"	"	"
27,	"	Trei scaunelor	"	"	"
28,	"	Arieșului	"	"	"
29, 30,	"	I și II al Sibiului	"	săsesc	"
31,	"	Sighișórei	"	"	"
32,	"	Mediașului	"	"	"
33,	"	Șinței Mari	"	"	"
34,	"	filial unit cu Cohalm	în scaunul I al Șinței Mari,		
35,	Trac.	Sebeșului	în scau. săs. de acel nume		
36,	"	Mercurii	"	"	"
37,	"	Orăștie	"	"	"
38,	"	Nocrului	"	"	"
38 40 41	"	I, II, III. Brașov. dist.	"	"	"
42,	"	învecinat cu Borgoiul românesc	în districtul I al Bistriței		
43,	"	în scaunul I Cohalm (Rupensis)	filial unit cu Șinca-M. inferioară.		

Parochii neunite amintesc P. Maior 1000 7)

2) Părți înădite a lui P. Maior la Cipariu, p. 164.

3) I. Lenk von Trauenfeld. geographisch-geographisch — statistisch etc. Lexicon, Wien, 1830. tom. II p. 45.

4) Benigni, Handbuch der Statistik etc, fasc. II. p. 214.

5) Astăzi sunt 37 protopopiate în archidieceasă (vechia eparchie ardelenă).

6) Comitetul Zarandului al Solnocului de mijloc, al Crasnei și districtu Chioarului ca „partes adnexatae de Transilvania“ se alipiră la 1836 la Ungaria. În privința reșionară au ramas și mai departe la Transilvania. Lenk, op. cit. t. IV. p. 61 și 65.

7) Părți înedite de P. Maior la Cipariu op. cit. p. 163

1) Bariț op. cit v. I. p. 767 — 777.

La 1839 se enumeră 657 parochii și 571 filiale⁸⁾ la 1843, 814 parochii și 159 capelani.⁹⁾ care până la 1846 se pare a se fi urcat considerabil.¹⁰⁾ E caracteristic, că afară de instrucția dela 1810 mai dăm și de circulare episcopesci a-le lui Moga, cari caută a pune capăt obiceiului, ca se-și mai țină preoții în dauna altor credincioși oficiul său de ereditate.

De metropolia ort. or. din Ungaria numită a Carlovițului (unde era rezidența metropolitului), cuprindea 7 diecese pe lângă diecesa Carlovițului, și anume a Neoplantei sau a Novisadului, a Verșetului, a Timișorei, a Aradului, a Budei, a Paeratului și a Karlstadtului sau a Carlovițului de sus; — eparchia ort. transilvănenă și cea din Bucovina era numai în subordinațiune dogmatică și spirituală (în dogmaticis et pure spiritualibus). Moga însă nu precunoscu: superiorului seu sârb din Carloviț nici o influență în diecesa sa.¹¹⁾

Spre a pute vorbi mai în special despre referința între metropolia Carlovițului și eparchia ort. rom. din Transilvania, trebuie să consultăm rericriptul normativ dela 8 Dec. 1786 și cel dela 2 Iulii 1780 după care abstragând dela dreptul de propunere a mitropolitului pentru denumirea episcopului ardelean, drept anulat prin cunoscutul decret dela 26 Mai 1809, avea subordinațiunea diecesei din Ardeal, față de metropolia Carlovițului să se manifesteze prin următoarele:

1. Prin hirotonirea episcopului din Transilvania prin metropolit.

2. Prin participarea lui la sinódele carlovițene constatătoare din arhieriei.

Invitarea episcopului transilvănen la aceste sinóde să întempla numai când aveau a se desbata chestiuni dogmatice și pur spirituale, în privința cărora și dênșii erau îndreptățiți la vot.¹²⁾

3. Prin participarea episcopului ardelean la alegerea mitropolitului carlovițan în așa numitul congres național (străordinar), la care erau espres invitați capii dieceselor: Transilvania și Bucovina, precum se întemplase la 1837 și la 1842. Nu aflăm însă indicii, ca să fi fost urmat și Moga invitării din Carloviț.¹³⁾ Dar și apelațiuni dogmatice din partea ambelor diecese subordonate spiritualmente sârbilor, foarte rar se făceau.¹⁴⁾

În altă referință față de Carloviț se află însă eparchiile ort. rom. din Ungaria și Bănat.

(va urma)

Julian Suciu.

⁸⁾ Lenk, op. cit. t. II p. 45.

⁹⁾ Reesch, op. cit. p. 169.

¹⁰⁾ Hintz, op. cit. p. 55.

¹¹⁾ Papiu Ilarian dice (op. cit. v. I. p. 157), că directiva la acesta atitudine sa-i fie dat lui Moga decretul Mariei Tereșia din 1758, în adevăr însă trebuia să-i o deie hotărârea împăratului Iosif II din 9 Oct. 1783. (Actenmässige Darstellung der Verhältnisse der gr. n. un. Hierarchie in Oestreich Wien, 1861 p. 5.

¹²⁾ Csaplovits, op. cit. partea II. p. 61—65.

¹³⁾ Se putea de altcum reprezenta și prin un protopop.

¹⁴⁾ Actenmässige Darstellung etc. p. 10—11.

O faptă nobilă.

Binemeritulul bărbat al bisericeii și națiunii Teodor Oancea, notăriu cercual în comuna B. Lazuri, comitatul Bihor, și asesor la Consistoriul gr. or. român din Oradea-mare, carele în anul 1892 au depus o fundațiune școlară de 500 fl. pentru promovarea învățământului național în comuna sa natală Cărbunari, érá în anul 1894 nobila sa soție Ecaterina Oancea născută Vaida au făcut altă fundațiune de 100 fl. pentru înaintarea culturii naționale în comuna B. Lazuri, în anul curinte întrun eternisarea memoriei decedadei sale soții și a unei adevărate amice a diasei, reparate în una și aceeași zi, au depus éráși o donațiune de 500 fl. în capital pe partea bisericeii române din comuna B. Lazuri. actul de donațiune aprobat de Consistoriul din Oradea-mare, care reoglindează nobleța sufletului sus numitului donatoriu e următorul:

Act de donațiune.

Două soții credincioșe, două mame blânde și adevărate și sêracilor ființe nobile și mângăitoare — ambele surate de cruce, — și-au dat nobilul lor suflet în mâinile creatoriului Lui în 20 Mai st. v. (1 Iunie st. n.) anul curinte în comuna B. Lazuri.

Prima s'au numit Ecaterina Oancea, născută Vaida, de 32 ani notăresă, răposată pe la 12 óre duminéța.

A doua: au fost Elena Crișan născută Boțoc de 36 ani, soția inteligentă a fruntașului din Beiuș Ilarie Crișan, răposată sêra pe la 9 óre.

Acésta a doua amintita din Beiuș, grăbind spre B. Lazuri întrun consolarea familiei primei, și-au aflat mórtea repentină în urmarea duioșiei prea simțitoare după surata sa.

Intru eternisarea suvenirii și memoriei numelui acestor două suflete curate, cari prin trecerea lor prea timpurie din viață la odichna de veci, multe lacrimi și suspine au stors, — eu subscrisul Teodor Oancea (duiosul soț al răposatei Ecaterina Oancea născută Vaida) pentru comuna bisericească gr. or. română B. Lazuri (cêrsul Vaskoh, comitatul Biharea) ca locul de reposare a sus pomenitelor, fac una donațiune de 500 fl. ȕic cinci sute florini v. a. și anume: trei sute florini în numérariu și două sute florini în valórea pământurilor parcelele 604 și 606 Nri de loc de pe teritoriul comun-i B. Lazuri filera Nrul 246 a cărții funduale, predate ađi pe lângă document necesar de transcriere, cu aceea menire acésta donațiune, — că pământurile trecând la parochiali să se folosscă de preotul locului, érá suma de 300 fl. numerar să se capitalizeze, până la suma rotundă de 1000 fl.; ȕic una miă florini și atunci venitul ei anual să se distribuie pentru scopuri culturale în ori ce direcțiune morală, și în schimbul acestora comunitatea bisericească prin preotul ei pentru amintitele reparate în Domnul la

ziua aniversării repausării în tot anul se țină misa așa numită parastas, pentru care serviciu preotului respective ajuns în beneficiul pământurilor donate, stolă separată nu se prescrie.

Acésta donațiune rămâne neatacabilă în mâna bisericii gr. or. române din B.-Lazuri sub jurisdicțiunea Consistoriului gr. or. român din Oradea mare și nimeni altor organe de altă categorie amestec în manipularca, sau destinațiunea donațiunei nu i-se conced.

Am făcut acest don nerevocabil și cu voie ne-strămutată și dau despre el acest act scris de mine și întărit prin subscrierea mea proprie înaintea alor (4) patru bărbați martori cunoscători de carte. B.-Lazuri la 2/14. Iunie, anul 1896 una mia opusete nouăzeci și șese) cercul Vaskóh, comitatul Biharea. Teodor Oancea m. p. locuitoriu în B.-Lazuri și notariu cercual, de față au fost: Teodor Filip m. p., Iosif Popa m. p., Petru Gavra m. p., Georgiu Neagu m. p.

D I V E R S E.

* *Serviciu divin.* Din incidentul aniversării zilei onomastice a Majestății Sale Împărătesei și Reginei Elisabeta s'a oficiat Joia trecută în biserica catedrală din Arad prin preoțimea din localitate un serviciu divin solemn, ridicându-se rugăciuni ferbinți către Cel Atotputernic pentru îndelunga viață și sănătate a Majestăților Lor și a întregii Case domnitoare.

* *Sfântire de biserică.* Credincioșii nostri din comuna Șomoșeș au zidit o frumoasă biserică nouă, și din cauza timpului de iernă înaintat nepotând face în anul acesta pregătirile de lipsă, că în noul lăcaș al lui Dumnezeu se-se potă în deplini actul sfințirii prin Archiepreul concerninte, actul sfințirii la dorința credincioșilor s'a deplinit în mod provisoriu Dumineca trecută din încredințarea Pré Sfinției Sale, părintelui Episcop diecesan Ioan Mețian prin protosincelul Augustin Hamsea, asistat de părintele administrator protopresbiteral Corneliu Ursuț și preoții: Ioan Catuna din Ciuntahaz, Traian Cătone din Șomoșeș, Lucaș din Beliu, Demetriu Popoviciu din Voivodeni și diaconul Valeriu Maddu.

* *Cununie.* D-nul Georgiu Subu învățător în Beregséu, își sərbézá astăzi la órele 4 p. m. în biserica catedrală din Arad cununia cu d-șóra Sofia Ștefan. Felicitările noastre!

* *Societatea „academia ortodoxă”* pentru literatură, retorică și musică bisericească în Seminarul archidiecesan din C'ernăuți, în adunarea generală din 5 Noevre st. n. a. c. s'a constituit astfel: President: Atanasie German. Secretar I.: Stefan Stefanovici. Secretar II.: George Ciupercă. Secția iterar-retorică: Preș. și vice-preș. I.: Ioan Tonigariu. Adlat I și bibliotecar: Vasile Iftodi. Adlat II și econom. Octavian Isopescul. Secția musicală: Pres. și vice-pres. II.: Dionisie Ursulean. Adlat I. și cassar: George Prelici. Ad-

lat II. și controlor: Ilarion Verenca. În comisia revêdtóre: Nico Cotlarciuc, Epaminonda Bocance și Ioan Grigoraș.

† *Necrolog.* D-na Sofia Tapoș învățătoare la școla de fete din Pâncota după un morb greu și îndelungat ș'a dat nobilul suflet în mâinile Creatorului în 11 Nov. c. ér înmorméntarea s'a efeptuit în 13 Noevbre. Fie-i țerina ușórá și memoria binecuvântată!

* *Vindecarea orbilor cu ajutorul rađelor lui Röntgen.* Din New-York se serie că Edison s'a convins, că cu ajutorul rađelor lui Röntgen, acei bolnavi — la cari nu sunt cu totul nimicii nervii vederii — se pot pe deplin vindeca. Edison a și făcut cu 2 orbi încercarea, și ambii s'au vindecat.

* *Viața lungă.* În Conop (comitatul Arad) a réposat Joia trecută femeea Rosa Luca în etate de 112 ani!

C O N C U R S E.

Pentru îndeplinirea parohiei de clasa a III-a Săn-Martin B. — devenită vacantă prin îndepărtarea preotului Gavril Bodnariu la parochia Ds. Gurbesti — prin acésta se escrie concurs cu termin de alegere pe ziua de 6/18 Decemvre a. c.

Dotățiunea la acésta parochiă stă: din casa parochială, gradină, pământul parochial, bir și din stóle, care tóte la olaltă după sistemisarea ce se află la V. Consistoriu oradan dau un venit de 400 fl.

Doritorii de a ocupa acésta parochiă sunt poftiți a-și trimite recursele lor intruite cu documintele necesarii, adresate Comitetului parochial din Săn-Martin B. subscrisului protopresbiter în Robogány până la 4/16 Dec. a. c. — ér până la ziua alegerii a-se presenta la s. biserică din S. Martin B. spre a-și areta desteritatea în cele rituala.

Dat din ședința comitetului parochial, ținută în Săn-Martin B. la 30 Oct. 1896.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: ELIA MOGA, m. p. protopresbiter Beiușului.

Pe basa decisului Ven. Consistoriu de sub Nr. 5595/1896 se escrie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare în organul diecesan „Biserica și Școala,” pentru ocuparea capelaniei temporale dela parochia de clasa primă din comuna Batania, (protopresbiteratul Aradului.)

Beneficiul capelanului va fi jumătate din tóte venitele parochiali cari sunt: 1) Sesiunea parochială esarêndată cu 1020 fl. v. a.; 2) 37 fl. v. a. beneficiu din partea societății căilor ferate și de canalizare; 3) 250 fl. v. a. bir dela credincioși; 4) stólele din parochiă și filliile aparținătóre prețuite anualminte la 600 fl. v. a.; avênd nou alesul capelan a suporta jumătate din contribuțiune, ecuivalent și alte taxe împreunate cu susnumita dotațiune parochială.

Recursele ajustate conform §. 15. lit. a) din regulamentul de parochii sunt a-se trimite P. On. oficiu protopresbiteral al Aradului, avênd recurenții — în terminul susindicat — a se presenta în sfântă biserică pentru a-și areta desteritatea în cântări și cuvântări biserică conform §. 18 din regulamentul pentru parochii.

Din ședința comitetului parochial ținută în Bătănia la 3/15 Novembre 1896.

Eutimiu TERNOVANU, m. p. *Vasiliu SIMIONOVICIU,*
președinte. notar.

Cu consensul ppresb. tractual: **MOISE BOCSANU, m. p.**

—□—

Pe baza rezoluțiunii Venerabilului Consistor eparchial dto 25 Iulie 1896 Nrul 3912 se eserie prin această de nou concurs, cu termen de 30 de zile dela prima publicare în organul diecesan „Biserica și Școla,” pentru deplinirea parohiei a două din **Seceani** (ppresbiteratul Timișorii), devenită vacantă prin strămutare.

Beneficiul parochial constător din sesiunea parochială, stola și birul usuat (dela 150 numere de căși) face anual cel puțin 850 fl. Deci dela recurenți se cere ecalificațiunea prescrișă în §. 15 l. a.) a Regulamentului pentru parohii. Incât nu s'ar presenta nici de astădată reflectanți cu această ecalificațiune, vor pute concurge și atari preoți șanțiși cu ecalificațiune pentru parohii de classa a două, cari vor pute produce atestat de servițiu preoțesc bine împlinit.

Recursele ajustate cu documinte originale sunt a se trimite la P. O. oficiu ppresbiteral al Timișorii (Fabric.) Recurenții vor avé să se presente cu observarea §. 18 din Regulamentul pentru parohii, în s. biserică de acolo — spre a-și arăta desteritatea omiletică și rituală.

Dat din ședința comitetului parochial, ținută în Seceani, la 24 Octomvre 1896.

Comitetul parochial.

Cu consensul ppresb. tractual **DR. TR. PUTICI m. p.**

—□—

Pentru ocuparea definitivă a postului de învățător la școla I. din comuna **Șomoschesiu**, se deschide concurs cu termen de alegere de 30 de zile dela prima publicare în foia diecesană „Biserica și Școla.”

Emolumentele anuali sunt următoarele: 1) In bani gata 300 fl. v. a.; 2) pentru conferință 10 fl.; 3) pentru scripturistica 5 fl.; 4) 8 orgii de lemne din care se va încălzi și sala de învățământ; 5) 4 jugere de pământ arător cu drept de pășunat; 6) locuință sub un edificiu cu celalalt învățător de a căruia curățire și văruire se va îngriji alesul; 7) 1/2 grădină; 8) dela înmormântări 40 cr. — De curatoratul școlei se va îngriji comuna bisericescă.

Recurentul se producă testimoniu de ecalificațiune, testimoniu din limba maghiară și atestat de conduită. Cei ce vor fi apți pentru conducerea corului vor fi preferiți. Recursele adresate comitetului parochial din Șomoschesiu să se trimită P. O. D. adm. protopresbiteral și inspector școlar **Cornel Ursuțiu Seprós**. Dela recurenți se poftescă că în atare Duminecă ori sêrbătore până la alegere se se presinte în s. biserică din loc, pentru a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Traian CATONE, m. p. *Mihailu LEUCUȚIA, m. p.*
paroch, preș. com. par. not. com. adhoc.

În conțelegere cu: **CORNEL URȘUȚIU, m. p. adm. protopop,** inspector școlar.

—□—

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătorești din comuna **Fiscut**, protopresbiteratul Lipovei se eserie concurs cu termen de alegere pe ziua de Dumineca 1/13 Decemvre 1896 pe lângă următoarele emoluminte și condițiuni:

a) In bani gata 140 fl. v. a. b) In naturale, 24 Hectolitre grâu. c) 4 jughere pământ estravilan arătoriu. d) 8 stângini de lemne, din care 4 sunt a învățătorului; 4

a) 4 a școlei. e) Pentru scripturistica 4 fl. v. a. f) Dela înmormântări unde va fi pofit 40 cr. g) Locuință liberă cu două odăi, culină, cămară, grajd și o grădină de 400 stângini □ h) Pentru curățirea salei de învățământ se îngrijește comuna.

Reflectanții la acest post se avisădă ca petițiunile lor ajustate conform stat. organic §-lui 6 art. XVIII din 1879 adresate comitetului parochial din Fiscut, sunt a-se trimite la Rev. D. protopresviter Voicu Hamsea în B. Lipa, până la terminul susindicat; având petenții în timpul acesta a se presenta în st. bis. din Fiscut, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

În fine se notéză, că alesul învățător numai după un servițiu de 2 ani, va fi întărit cu decret definitiv.

Dat din ședința comit. parochial gr. or. rom. ținută în Fiscut la 19 Septemvre st. v. 1896.

Comitetul parochial

În conțelegere cu: **VOICU HAMSEA, m. p. protop. inspector școl.**

—□—

Pentru deplinirea stațiunii învățătorești din **Aciuța** inspectoratul Halmagiului se eserie concurs cu termen de alegere de 30 zile dela prima publicare.

Salariul e 305 fl. cuartir liber și grădină.

Doritorii de a ocupa această stațiune sunt avisăți ca recoursele lor provédute cu toate documintele prescrișe, și adresate comitetului parochial ale trimite inspectorului școlar în Halmagiu.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: **IOAN GROZA, m. p. inspector școlar.**

—□—

Pentru îndeplinirea ambelor posturi învățătorești, și anume: dela classa I-a și dela classa a II-a confes. rom. gr. or. din comuna **Chesințiu** — protopresbiteratul Lipovei — se eserie concurs cu termen de alegere **pre Duminecă în 24 Noemvre st. v. 1896.**

Emolumentele împreunate cu aceste posturi sunt.

I. Salariu anual pentru învățătoriu dela cl. I-a: 1) în bani gata 300 fl.; 2) cortel liber în edificiul școlei cu grădină de legumi de 1 jug. catastral; 3) 10 stângini de lemne, din care are a-se încălzi și sala de învățământ.

II. Salariul anual pentru învățătoriu dela cl. II-a: 1) în bani gata 176 fl. 88 cr; 2) 36 Hectolitri de grâu în natură; 3) cortel liber în edificiul școlei cu grădină de legumi de 1/2 jug. catastral; 4) 10 stângini de lemne din cari are a-se încălzi și sala de învățământ și 4 jug. pământ estravilan.

Fie-care învățătoriu are ca spese pentru conferință și pentru scripturistica, câte 15 fl. v. a. anual. La cl. II e de observat, că v. d. inv. Iosif va folosi 1/2 an dela ziua r. 1/2 din venit și 1/2 locuință.

Recurenții, cari doresc a ocupa unul din aceste posturi învățătorești, sunt avisăți, ca recoursele lor instruite conform dispușețiunilor legali în valoare, și adresate comitetului parochial din Chesințiu, — se le subscerna subscrisului protopresbiter-inspect. școl. în Lipova (B. Lipa) până la 23 Novembre st. v. a. e, precum și a se presenta în vre-o Duminecă ori sêrbătore în s-ta biserică din Chesințiu spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

Chesințiu, la 14/26 Octomvre 1896.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: **VOICU HAMSEA, m. p. protopop, inspector școlar.**

—□—